

Přechod majetku státu na obce

Postup při přidělování pozemkového majetku v rámci tzv. první pozemkové reformy se po roce 1920 realizoval za pomoci právní konstrukce „záboru“ majetku, při níž vlastnictví nepřecházelo na stát, ale až do přidělu nově hospodařícímu subjektu se věci formálně ponechávaly dosavadnímu vlastníku. Zpochybnění přidělu a tedy vlastnické kontinuity vycházející z provedené pozemkové reformy v současné době nemůže vést k přijatelným právním závěrům.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 28 Cdo 1539/2012, ze dne 8.8.2012)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobců a) obce B., b) obce H., c) obce L., d) obce L., žalobci a) až d) zastoupeni advokátem JUDr. J.J., advokátem v O., e) obce B.L., f) obce M., g) obce M., h) obce H., ch) města L., proti žalovaným 1) L. Č.r., s. p., se sídlem v H.K., zastoupenému v řízení před nižšími instancemi Mgr. B. H., advokátem v P., v dovolacím řízení Mgr. J.K., advokátem v P., 2) P.f. Č. r., se sídlem v P., 3) České republice - Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, se sídlem v P., 4) Národnímu památkovému ústavu, se sídlem v P., o určení vlastnického práva k nemovitostem, vedené u Okresního soudu v Olomouci pod sp. zn. 22 C 101/2003, o dovolání žalovaného 1) proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě - pobočky v Olomouci ze dne 24. 11. 2011, č. j. 69 Co 247/2011-836, tak, že dovolání se zamítá.

Z odůvodnění :

I.

Rozsudkem odvolacího soudu výše označeným byl ve výroku I. potvrzen rozsudek soudu prvního stupně; potvrzující výrok se vztahoval k výroku II. rozsudku soudu prvního stupně - ze dne 16. 11. 2010, č. j. 22 C 101/2003-742 -, resp. odvoláním napadené části tohoto výroku, kterou se určuje podílové spoluvlastnictví žalobců k nemovitostem tamtéž označeným. Podíly žalobců na vlastnictví nemovitostí se stanoví v závěru výroku II. rozsudku soudu prvního stupně, předmětem určení spoluvlastnictví jsou nemovitosti v kat. úz. B. a dalších, jde o objekt bydlení, zastavěnou plochu a nádvoří, lesní pozemky, ostatní plochy, trvalé travní porosty, vše podrobně identifikováno ve výroku II. rozsudku soudu prvního stupně i ve výroku I. rozsudku odvolacího soudu. Ve výroku II. rozsudku odvolacího soudu byl změněn rozsudek soudu prvního stupně stran nákladů řízení jak byly uloženy k náhradě jednotlivým účastníkům navzájem. Ve výroku III. rozsudku odvolacího soudu bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení mezi týmiž účastníky před odvolacím soudem.

Odvolací soud převzal důkazní zjištění nižší instance a posuzoval věc především podle ustanovení § 2b odst. 1 zákona č. [172/1991](#) Sb. (ve znění zákona č. [277/2002](#) Sb.), o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí. Toto ustanovení umožňuje, aby do vlastnictví obce přešly ke dni 28. 6. 2002 nemovitosti v něm uvedené, jež byly k uvedenému dni ve vlastnictví České republiky a předtím ke dni 31. 12. 1949 ve vlastnictví lesních družstev, jejichž podílníky byly výlučně obce (k přechodu má dojít v podílech dále v § 2b odst. 3 vymezených).

Mezi účastníky bylo nesporné, že ke dni 28. 6. 2002 byly nemovitosti ve vlastnictví České republiky a právo hospodaření k nim vykonávají ostatní žalovaní. Též nebylo sporu o tom, že dne 22. 2. 1938 bylo do někdejšího rejstříku společenstev zapsáno Severomoravské lesní družstvo, společenstvo s ručením omezeným v B.; jeho členy bylo 26 obcí vlastníků 208 členských podílů v různém počtu a

nynější žalobci jsou jeho právními nástupci. Spornou zůstala otázka vlastnického práva zmíněného lesního družstva k nemovitostem ke dni 31. 12. 1949, jak požaduje výše citované ustanovení zákona č. [172/1991](#) Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí.

Rozhodná skutková zjištění nižších instancí lze shrnout následovně:

- nemovitosti, dříve ve vlastnictví Řádu německých rytířů, přešly na základě protokolu sepsaného k výnosu Státního pozemkového úřadu ze dne 13. 10. 1933 do dispozice Československého státu na základě tzv. záborového zákona č. 215/1919 Sb. a tzv. přidělového zákona č. 81/1920 Sb.;
- v roce 1938 byly nemovitosti přiděleny dne 11. 4. 1938 do držby a užívání Severomoravskému lesnímu družstvu v B. (dále „lesní družstvo“) Protokolem o odevzdání zbytku Lesního velkostatku B.;
- v Referátu o převzetí a přidělu Lesního velkostatku B., který byl vyhotoven Ministerstvem zemědělství v Praze dne 22. 4. 1938, se uvádí, že zbývající výměra Velkostatku B. (cca 2000 ha) byla lesnímu družstvu předána s platností od 1. 1. 1938, je již v jeho vlastnictví, družstvo již na pozemcích hospodář a na přidělovou cenu ve výši 6.700.000,- Kč již zaplatilo 1.000.000,- Kč; zbytek bude zaplacen v dohodnutých termínech;
- dne 24. 8. 1939 adresovalo již protektorátní ministerstvo zemědělství lesnímu družstvu přípis, v němž „odvolává přiděl“, neboť přidělová cena dosud nebyla vyrovnána;
- Zemský národní výbor v B. sdělil po osvobození dne 3. 7. 1946 lesnímu družstvu, že jakékoli majetkové převody a jednání stran předmětných nemovitostí učiněná od 29. 9. 1938 jsou neplatná pro svůj perzekuční a nesvobodný charakter (za okupace byly nemovitosti v roce 1941 „vykoupeny“ německou společností „pro podporu a péči o kulturní památky“);
- týž správní orgán zavedl dne 17. 7. 1945 nad nemovitostmi národní správu; totéž učinil již dříve ONV v L. výměrem z 12. 5. 1945; správa však byla, rozhodnutím opět Zemského národního výboru v B. ze dne 3. 7. 1946, zrušena, a nemovitosti byly dány lesnímu družstvu do „prozatímní držby“, jako prozatímní opatření před restitucí majetku ve prospěch lesního družstva podle § 1 odst. 2 dekretu č. 5/1945 Sb.;
- lesní družstvo podalo později u Okresního soudu v L. pod sp. zn. Nc I 364/49 návrh na restituci majetku podle dekretu č. 5/1945 Sb.; týž návrh byl však vzat zpět (pozn. - k zániku obecního vlastnictví došlo 31. 12. 1949) a řízení bylo usnesením dne 28. 8. 1951 zastaveno;
- odvolací soud zjistil, že se přidělová listina (příděl lesnímu družstvu) bezprostředně nedochovala; k intabulaci, tedy k vkladu vlastnického práva ve prospěch lesního družstva nedošlo; k odvolání přídělu konstatoval soud, že k němu došlo nekompetentní osobou („komisařským vedoucím“) v době nesvobody; z listinných důkazů neplyne, že by zaplacení ceny bylo podmínkou přídělu.

Po právní stránce poté odvolací soud uzavřel, že nemovitosti byly řádně přiděleny Severomoravskému lesnímu družstvu B., toto nabylo vlastnictví trvajícím i ke dni 31. 12. 1949, a zmíněnému subjektu - právnímu předchůdci žalobců - nelze přičítat k tíži, že nebyla dovršena restituce nemovitostí (pozn. - pouze deklarována v roce 1946 Zemským národním výborem v B.). Zákonné podmínky pro obecní restituci podle zákona č. [172/1991](#) Sb. tedy byly splněny.

II.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal první žalovaný prostřednictvím advokáta dovolání, směřující proti meritornímu výroku I. rozsudku odvolací instance i proti návazným výrokům téhož rozsudku o nákladech řízení. Přípustnost dovolání dovodil žalovaný odkazem na § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Za

právní otázky zásadního významu označil (shrnuto) 1) nezbytnost intabulace přídělu, 2) nezaplacení přídělové ceny lesním družstvem, 3) nezbytnost uplatnění restitučního nároku lesním družstvem podle zákona č. 128/1946 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o nárocích z této neplatnosti a z jiných zásahů do majetku vzcházejících, a nikoli podle § 24 dekretu č. 5/1945 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů. Jednotlivé právní otázky, resp. okruhy problematik, jsou následně v dovolání rozvinuty tak, že dovolatel pléduje za nesplnění jím vypočtených podmínek nabytí vlastnictví nemovitostí lesním družstvem. Za pomoci citací z literatury i judikatury zdůrazňuje, že příděl nemovitostí z roku 1938 ztratil v důsledku nezaplacení podstatné části přídělové ceny právní účinnost, resp. relevanci, že Zemský národní výbor v B. nebyl oprávněn jakýmkoli správním aktem založit vlastnické právo lesního družstva k nemovitostem a že k restituci těchto nemovitostí nikdy nedošlo. Proto dovolatel žádal, aby Nejvyšší soud zrušil rozsudky obou nižších instancí a věc byla vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalobci a) až d) se k dovolání písemně vyjádřili. Nesouhlasili s dovolacími námitkami a navrhli, aby bylo dovolání prvního žalovaného odmítnuto pro nepřipustnost, případně zamítnuto pro věcnou správnost napadeného rozhodnutí odvolacího soudu.

Nejvyšší soud shledal, že dovolání bylo podáno prvním žalovaným v otevřené lhůtě a že byla splněna podmínka právního zastoupení (§ 240 odst. 1, § 241 odst. 1 o. s. ř.). Dovolatel dovozoval přípustnost dovolání z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c), odst. 3 o. s. ř. a dovolací důvod byl uplatněn podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.

Přípustnost dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. je dána, jestliže nemůže nastoupit přípustnost podle § 237 odst. 1 písm. a), b) o. s. ř. (změna rozhodnutí soudu prvního stupně odvolacím soudem, vázanost soudu prvního stupně předchozím odlišným právním názorem odvolacího soudu) a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí ve věci samé má po právní stránce zásadní význam.

Podle § 237 odst. 3 o. s. ř. má rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je soudy rozhodována rozdílně, nebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

Nejvyšší soud považuje dovolání prvního žalovaného za přípustné. I když první z dovolatelem položených právních otázek již ve svém dřívějším rozsudku závazně vyřešil, další dvě právní otázky si – též v kontextu s otázkou první – zaslouží meritorní přezkum. Nelze také dovodit, že by otázka splnění podmínek obecní restituce za právního stavu, upraveného předpisy tzv. první pozemkové reformy (1919, 1920) a modifikovaného zásahy státu do vlastnictví po roce 1945, byla judikována vyčerpávajícím způsobem.

Dovolání však není důvodné.

III.

Podle ustanovení § 2b odst. 1 zákona č. [172/1991](#) Sb. do vlastnictví obcí dnem nabytí účinnosti tohoto zákona přecházejí dále nemovitosti uvedené v § 2 odst. 1 písm. a) až d) téhož zákona, které jsou ve vlastnictví České republiky a které ke dni 31. prosince 1949 byly ve vlastnictví lesních družstev, jejichž podílníky ke dni jejich likvidace byly výlučně obce.

Nejvyšší soud již v téže věci rozsudkem ze dne 24. 3. 2010, č. j. 28 Cdo 5078/2009-615, závazně

vyřešil otázku právní relevance vkladu přidělového rozhodnutí ve prospěch lesního družstva do katastru nemovitostí. Dovodil, že k přechodu vlastnictví přidělem podle přidělového zákona č. 81/1920 Sb. docházelo rozhodnutím pozemkového úřadu, aniž by bylo třeba intabulace. Poukázal na shodné závěry, které byly k této problematice přijaty v jeho rozhodnutích sp. zn. 2 Cdon 178/97 (publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 35/1998), 22 Cdo 2367/2002, jakož i na podstatně starší judikaturu v tzv. Vážného sbírce (sp. zn. Rv I 783/27, č. 7862) a názor právní nauky (Krčmář, J. Právo občanské. Díl II. Práva věcná. Praha: Sborník věd právních a státních, 1946, str. 166).

Zbývalo tedy zodpovědět otázky právní relevance přidělového rozhodnutí z hlediska nezaplacení plné výše přidělové ceny a též posouzení právního stavu po roce 1945, kdy bylo sice lesnímu družstvu přiznáno vlastnictví správním úřadem (Zemským národním výborem v Brně), k poválečné restituci nemovitostí ve prospěch tohoto družstva však nedošlo.

Odvolací soud má za prokázáno, že „přídělová cena stanovená ve výši 6.700.000,- Kč nebyla součástí rozhodnutí o přidělu předmětného nemovitého majetku, nýbrž byla stanovena teprve dodatečně po fyzickém předání již přiděleného majetku“. Byly tedy splněny zákonné podmínky přidělu.

Ale i v případě, že by dovolací soud přistoupil na interpretaci dovolatele, podle níž bylo zaplacení přidělové ceny - k němuž nedošlo - podmínkou přidělu, nelze dospět k závěru o tom, že by právní následky přidělu nenastaly. Správní akt přidělu je zcela určitý, sám o sobě nabyl právní moc, a doplacení přidělové ceny do plné výše se stalo za velmi brzy následujícího právního stavu nemožným (případná podmínka tedy nemůže být považována za právně závaznou). Po započetí okupace Československa říšsko-německou brannou mocí a vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava přestalo být doplacení přidělové ceny reálné. Z tohoto pohledu je nutné posuzovat „odvolání přidělu“ protektorátním správním orgánem; nelze též přehlédnout, že lesní družstvo bylo poté v roce 1942 (viz výše) zcela a nepochybně nelegálně zbaveno práva jakkoli disponovat se svým majetkem. Tyto okolnosti vystihl Zemský národní výbor v roce 1946 v písemném prohlášení o nezákonnosti všech právních jednání ohledně nemovitostí dokonce od 29. 9. 1938 spojeném s uvedením lesního družstva v držbu nemovitostí do vyřízení jejich restituce.

Jak již rekapitulováno, k dovršení této restituce nedošlo. Tuto skutečnost však nelze přičíst k tíži lesnímu družstvu jako právnímu předchůdci nynějších žalobců. Restituční proces byl přerušen zánikem obecního vlastnictví dnem 31. 12. 1949 (podrobněji viz zákon č. 179/1949 Sb.) a návazným zánikem lesních družstev, v nichž se sdružovaly obce jako podílníci jimi vlastněného a obhospodařovaného majetku. Poněvadž v zákoně č. [172/1991](#) Sb. absentuje přílehlavá právní úprava, dovolací soud shledává jako přípustné použít per analogiam odpovídající ustanovení zákona č. [87/1991](#) Sb., o mimosoudních rehabilitacích (ve znění zákona č. [116/1994](#) Sb.), jakož i související judikaturu.

Podle § 3 odst. 2 zákona č. [87/1991](#) Sb. je oprávněnou osobou též fyzická osoba, která splňuje podmínky stanovené v odstavci 1 a která v den přechodu věci na stát podle § 6 měla na ni nárok podle dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. nebo podle zákona č. 128/1946 Sb. (dále viz zákonný text). Oba citované předpisy upravují postup při deklarování neplatnosti majetkoprávních jednání z doby nesvobody, resp. německé okupace. Ustanovení § 24 dekretu č. 5/1945 Sb. opravňuje toho, kdo byl nositelem restitučního nároku a měl na svůj majetek zavedenu národní správu, aby uplatnil restituční nárok (navazoval § 9 zákona č. 128/1946 Sb. a další normy tohoto zákona o postupu soudu v restitučním řízení). Aktuální recentní judikatura (usnesení sp. zn. IV. ÚS 244/97, rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 2080/2003 a řada dalších rozhodnutí) přiznává postavení oprávněné osoby někdejšímu restituentovi podle výše citovaných předpisů z let 1945, 1946 a konstatuje dostatečnost faktu existence restitučního nároku v poválečném období („oprávněná osoba ... v den přechodu věci na stát ... měla na ni nárok“, viz výše). I když tehdejší restituční předpisy

předpokládaly především restituci fyzických osob, lesní družstvo (pro něž výslovná restituční úprava nebyla k dispozici) se ocitlo v analogické situaci. Také ono uplatnilo restituční nárok, pro změnu režimu v únoru roku 1948 nemohlo dojít k uspokojení tohoto nároku, a také ono je – prostřednictvím právních nástupců někdejších podílníků družstva – nositelem současného restitučního nároku.

Zákon č. [172/1991](#) Sb. je předpisem restituční povahy, jenž byl vícekrát novelizován; vždy se tak dělo s cílem a účelem umožnit žádoucí rozsah vydání nemovitostí obcím i tehdy, jestliže právní normy a zejména individuální správní akty z poválečné doby vykazovaly určité nedostatky (k tomu z novelizací viz zákon č. [114/2000](#) Sb., zákon č. [277/2002](#) Sb.). Navrácení někdejšího historického majetku obcím má legální oporu, nepostrádá legitimitu spočívající v pozitivním postoji demokratické společnosti k existenci obecního majetku a je podporováno veřejným zájmem na rozvoji hospodaření subjektů územní samosprávy. Byl to jen stát v totalitní podobě po roce 1948, kdo zamezil konsolidaci obecního majetku a poté jej zrušil; nyní lze uvedený postup napravit. Při současné nápravě bezpráví minulosti se cítí soud vázán především účelem předpisů o první pozemkové reformě z let 1919, 1920 a předpisů restitučních vydaných v letech 1945, 1946. Případné nedostatky jejich textu (platí to zejména o poválečné restituční úpravě) nelze interpretovat v neprospěch lesního družstva, potažmo obcí jako jeho podílníků, přičemž je nutné vzít též v úvahu, že lesní družstvo prokazatelně přinejmenším v období let 1938 až 1949 (s válečnou přetržkou let 1942 až 1945) s předmětnými nemovitostmi hospodařilo. Dostupný účel právní úpravy (příděl majetku k žádoucímu hospodaření při pozemkové reformě, zahájení restitučního procesu v řízení před soudem) byl naplněn. Jestliže by nyní soud posuzoval problematiku tak, jak žádá dovolatel, a přiznal právní relevanci i právním aktům z dob nesvobody (odvolání přídělu z roku 1939, zastavení restituce lesního družstva soudem v roce 1951), pak by zajisté mohl dospět i k závěru v neprospěch vlastnictví žalobců. V takovém případě by však vážla též argumentace žalovaných. Postup při přidělování pozemkového majetku v rámci tzv. první pozemkové reformy se totiž po roce 1920 realizoval za pomoci právní konstrukce „zaboru“ majetku, při níž vlastnictví nepřecházelo na stát, ale až do přídělu nově hospodařícímu subjektu se věci formálně ponechávaly dosavadnímu vlastníku (k tomu podrobněji např. Kuklík, J. Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století. Praha: Auditorium, 2012, str. 35, 36). Zpochybnění přídělu a tedy vlastnické kontinuity vycházející z provedené pozemkové reformy by nyní nevedlo k přijatelným právním závěrům.

Dovolací důvod, jenž spočívá v tvrzeném nesprávném právním posouzení věci odvolacím soudem, tedy nebyl naplněn. Nejvyšší soud proto dovolání prvního žalovaného zamítl (§ 243b odst. 2 věta před středníkem o. s. ř.).

(zdroj: www.nsoud.cz)

© EPRAVO.CZ – Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nepřiměřená délka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výše výživného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výživné \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Započtení pohledávek \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Ušlý zisk](#)
- [Škoda vzniklá provozní činností](#)
- [Styk dítěte s osobou společensky blízkou](#)
- [Spotřebitel](#)

- [Náležité odůvodnění jako procesní záruka \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odměna advokáta \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Poučení účastníka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)